

O zlu i dobru

Pitanje otkud zlo staro je, jamačno, koliko i sama čovjekova mogućnost pitanja. Rijetko, međutim pitamo otkud dobro. Prihvaćamo ga kao nešto što nam se duguje. No možemo li biti posve sigurni u to?

Zlo nas pritište, a sve što nas tišti sili nas na otpor i, često, na razmišljanje. Čini se da ćemo se osloboditi muke kad shvatimo i protumačimo mehanizam zla.

U prirodi su stvari zapravo veoma jednostavne i pogađaju nas ukoliko smo također dio prirode. Mogućnosti su uvijek brojnije od onoga što je ostvareno. To je temeljni značaj našega »materijalnog« svijeta, tj. svijeta u kojemu su bića uvijek neki materijal za neka druga, te su tako podložna rasapu i raspadu. Postoji neko mnoštvo elemenata i njihovo polje mogućnosti, kao što je npr. neki broj igračih karata, koje se mogu svrstati u nizove na veoma mnogo načina. Uvijek nam nedostaje karata da bismo ostvarili sve moguće nizove. Tako bića u prirodi »krađu i otimlju« jedno drugom karte da bi moga ostvariti svoj niz, svoju igru. Otimamo da bismo posjedovali. Ubijamo da bismo hranom sebe održali na životu.

Zato već antika smatra da su zlo i nesreća u promjenjivosti, te stoga biti znači *trajati*, ne biti podložan promjeni. Trajati je dobro, biti je dobro. Odatle slijedi da je zlo neki nebitak, manjak dobra gdje bi ga moralo biti. Zlo je u nepotpunosti, neostvarenosti, nedostatnosti. Zato sve živo teži za izgradnjom, za stalnošću, za potpunošću. Potpunst pak znači nezavisnost, slobodu.

Zlo, kako se pokazuje iz rečenoga, ne stoji simetrično prema dobru, kao da bi to bile dvije sile iste razine, ali suprotne. To je važno uočiti, jer se često govori o borbi protiv zla, a pri tom se misli na uklanjanje nekih bića koja smatramo zlima. No ako je zlo manjak dobra, tada se zlo ne može nadvladati drukčije nego da se ostvari, nadoda, nadopuni ono što dobru nedostaje. »Borba« protiv zla nije u tamanjenju zla, nego u izgradnji dobra, svagdje gdje je ono nedoraslo, nejako, ranjeno, nepotpuno. To pak može jedino biće koje je i samo potpuno, koje je dobro. Značaj je dobroga da se razdaje, jer se daje izobilja, ne iz manjka. I to je drevna mudrost.

Zlo što proizlazi iz same naravi materijalnog svijeta, iz njegove nestalnosti, koje uvjetuje i našu ugroženost i nepostojanost, možemo samo ublažiti, ali ne i spriječiti.

Ipak je, čini se, najveće zlo ono što ga čovjek sam čini, i sebi, i prirodi, i sebi sličnima.

Odakle to zlo? Drevna religiozna mudrost svodi ga na nered u samom čovjeku, na odstupanje od normi samoga Bitka, od stvarnosti. Ako se to

zlo smatra krivnjom, to znači da je riječ o manjku pri upotrebi čovjekove slobode, tj. promašio se neki nacrt, nešto što je moralo i moglo biti drukčije.

Čovjek je, naime, još uvijek tek na pragu svojega čovještva. Veći dio našeg djelovanja potječe od urođenih programa ponašanja, koji su čovjeku – smijemo li ga tako nazivati? – negdje u prašumi osiguravali opstanak njegove vrste, i ništa više. Čovjek je, međutim, svojom kulturom, razumskom djelatnošću, izmijenio svoju prirodnu okolinu i svoje društvo. Te tvorevine njegova razuma zahtijevaju od njega i razumno ponašanje. No čini se da smo iznutra jedva što napredovali. Čovjek je još uvijek ponajprije lovac, sakupljač i pljačkaš. Naše spontane reakcije na okolinu uglavnom su iracionalne naravi, kao kad na gotovo svaku frustraciju odgovaramo agresijom, bez obzira ima li to smisla ili nema. Većinom nema, pa su takvi odgovori negativne vrijednosti, razorni su. Koliko često se u prošlih godinu dana u nas i u svijetu govorilo o nužnosti upotrebe razuma pri rješavanju »balkanskih« problema? Nije li naziv »balkanski« već odavno sinonim za iracionalno ponašanje, gdje se ne ide za izgradnjom stvarnih mogućnosti suživota, nego za zadovoljavanjem primitivnih potreba važenja?

Kristovo evanđelje svojom radikalnošću već odavno zahtijeva novi začetak čovjeka, izgradnju i provedbu načela ponašanja koja su suprotna onim spontanima, prašumskima. Ne može se reći da ne znamo što nam je činiti. No možemo li preskočiti vlastitu sjenu?

Tako nam se dobro pokazuje, istina, još uvijek kao nada, kao cilj i obećanje, ali i kao posve osobni zadatak, djelo razumnosti i mudrosti, u svojoj zahtjevnosti zapravo Božje djelo.

Vjekoslav Bajsić

Preuzeto uz dopuštenje Kršćanske sadašnjosti d.o.o., Zagreb, iz knjige: Bonaventura Duda (prir.), *Još nam uvijek govore*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1994., 102-104. Priređivač je tekst popratio bilješkom: »U Bajsićevu kompjutoru našli smo i ovaj neobjavljeni napis, možda planiran za Kanu. Sačuvajmo ga ovdje.«